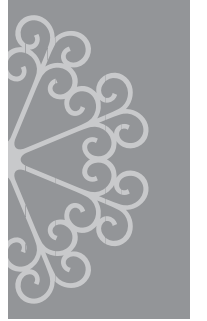

בית מדרש

410

בשבילי הפרשה

פרשת מטות-מסעי תש"פ

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	8:12
Brooklyn, NY	8:05
Catskills	8:11
Chicago, IL	8:02
Johannesburg, S. Africa	5:16
Lakewood/Deal, NJ	8:05
London, UK	8:53
Los Angeles, CA	7:45
Manchester, UK	9:12
Monsey, NY	8:07
Montreal, Quebec	8:19
Passaic, NJ	8:07
Toronto, Ontario	8:37
Yerushalayim	7:09
Zurich, Switzerland	8:58

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשיאול לרב

מטות מסעי

פרשת נדרים, ונדר בעת צרה

ע' נדרים ט' דאסור לעשות נדרים. ואפילו נדרי צדקה. ושאינו מנשי
בעין לקיים את המצוה, כי כאן איירי בנדר לצדקה שאינו מחויב בו.
וע' תוס' ריש חולין דבעת צרה מותר וראיה מיעקב, וברמב"ן
ורשב"א שם הביאו ראיה מפ' חקת.

וע' ברכ"י ר"ג בשם אגודה פ' ארבעה נדרים דאסור. (וצ"ב מאי
גודה ריש חולין שכתב כדברי תוס' דמותר, ולא ראיתי מעוררים
בזה). והקשה שם מיעקב.

וע' פרד"ס בראשית ל"ה א' בשם זקנו הר"ר דוד מלאסק זצ"ל
שתל' היא דיעקב לפי האגודה כי התנה על תנאי שהממון אינו
חשוב אצלו ואז הרי אין חשש שלא לקיים הנדר מחמת תאות
הממון. (ועדיין לא תי' הא דפ' חקת). (ויש להעיר בתירוץ חדא
דהרי אדרבה מצינו שיעקב באמת איחר הנדר, ועוד דהרי שם
אמרו שנענש מפני שאיחר נדרו ולפי תי' הג"ל הרי ל"ז שאיחר
נדרו לא נתחייב בו כי אינו בכלל ושבתי בשלום אל בית אבי,
וצ"ל דתי' הג"ל היינו שלא ביטל הנדר מחמת תאות הממון ולמע
שה איחר נדרו מטעם אחר).

וע' ח"ס י"ד י' בשם מהר"ם מינץ ע"ט דאין ראיה מיעקב כי
קודם מתן תורה היה, ובשם מהר"ם מינץ בסוף התשובה דאין
ראיה ממה שאמרו אם נתן תתן את העם הזה בידי כי שאני התם
שהיה בב"ד ולא ביחיד.

ובעיקר הקושיא מיעקב ומפ' חקת לפי האגודה לכא' י"ל דב
עיקר דברי תוס' נדר בעת צרה מותר לנדר מודה האגודה, והא
דס"ל דאסור הוא מטעם אחר דכיון דנדר בעת צרה אין לו התרה,
וע' רמ"א רכ"ח מ"ה, וע' לקמן, אסור לעשות נדר שאין לו התרה
בפתח וחרטה.

ולפי"ז י"ל הדנה המעשה דיעקב ופ' חקת הרי שניהם היו
בדשלב"ל, וחיודש הוא בנדרים דחל על דשלב"ל ע' ברמב"ם פ"ו
מערכין ה"ב והל"ג. והנה הא דנדר בעת צרה אין לו התרה כתב
הח"ס שהוא כמו הנדר כשמקבל טובה מחבירו ותולה בדעת חבי
רו, וע' לקמן, וחיודש הוא שחיידשה תורה שיכול לבטל מעצמו
הכח של התרת נדרו, וזה ע"י שמתנה בעצמו שלא יהיה לו התרה
אלא בהסכמת חבירו. (וע' ח"ס גיטין ל"ה ע"ב ענין הר"ן נדרים ז'
ע"ב בנדה בפניו). ולפי"ז י"ל דזה חל לבטל כח הפרה שלו היינו
דוקא בנדר בדבר שבא לעולם אבל בדשלב"ל א"א לבטל כח זה
כי לענין זה של ביטול כוחו עדיין חשיב דשלב"ל ואין לו כח בזה,
ולכן נדר כזה א"א לתלות בדעת חבירו. וכיון דנדר זה של התרה
והוא בשעת צרה לכן מותר לנדר גם לפי האגודה. (מיהו יש להעיר
דמלבד נדר בעת צרה, הלא יעקב ובני' עשו נדר לדבר מצוה, ונדר
לדבר מצוה ל"כ אין לו התרה, ויהא אסור לפי הסברה שכתבנו).
ובעיקר הא דאין לו התרה, הנה ע"ש עוד בח"ס דמהר"ם מינץ
כתב דכל הטעם שאין להתיר נדר בעת צרה הוא משום צוואת
ר"י החסיד.

אלה מסעי בני ישראל (לג,א)

ברמב"ן הביא דברי המורה נבוכים:
הצורך להזכיר המסעים גדול מאד,
כי הנסים והאותות הנעשות היו
אמיתיות לכל רואיהם, אך בעתיד
יהיו דברים בשמועה ויכזבם השומע.
ומאותות התורה ונפלאותיה העצר
מות עמידת ישראל במדבר ארבעים
שנה ומציאת המן בכל יום וגו'.

דברי רבותינו

טבע האדם הוא שלא להאמין לשר
מועות, ומבקש עצות והתחכמויות כדי לסתור
אותן, ואף אם אין בידו סתירה להן מ"מ אין
הענין מיושב בלבו. אך כשרואה האדם אותות
ומופתים בעיניו רואה הוא שאין טבע כלל וביד
הבורא לעשות בהכל כרצונו.

הנה כאשר נתבונן בעמידת ישראל במדבר
ארבעים שנה, בזה לבד נראה נפלאות גדולות
לאין שיעור. עם שלם של מליוני אנשים ובעלי
חיים חיו במשך ארבעים שנה במדבר, מקום
שמים ללא צמח ובע"ת, מקום שלא עבר ולא
ישב בו אדם כי הוא אינו מתאים כלל לקיום
אנשים, אך בני' היו בו מ' שנה בנוחות כמש"נ

על הר ציון ששמים

הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל סיפר
ששמע ממרן רה"י הגה"ח רבי אלי
עזר יהודה פינקל זצ"ל, שכשהגיע
בפעם הראשונה לכותל המערבי,
הבחין ביהודי אחד [היה זה רבי זאב
שחור זצ"ל] שעומד ובוכה בדמעות
שליש.

דברי הימים

המתין רה"י עד שהלה גמר לב-
כות, ניגש אליו ושאלו האם יש לך
ר"ל איזה חולה בבית שלכן אתה בוכה? אנה לו
היהודי, שברוך ה' כולם בריאים.
שאלו רה"י, א"כ אולי חסר לך כסף ולכן אתה

"לא חסרת דבר", ואמרו ע"ז חז"ל שדומה היתה
נסיעת ישראל במדבר לנסיעת מלך במרכבתו
שנוסע מתוך מנוחה ושלוה. ל"ז נסים גלויים
וראו בחוש כי ד' מתהלך בקרב מחניך".
וכן "מציאת המן בכל יום", לא מזון בעלמא
נתן להם השי"ת, אלא מן שהוא מזון שמלאכי
השרת אוכלים.

וממשיך הרמב"ן: "והם מקומות רחוקים מן
הישוב ואינם טבעיות לבני אדם לא מקום זרע
תאנה וגפן ורמון. וכל אלה אותות במעשה נס
נראות לעין. וכאשר ידע הבורא יתברך כי יעבור
על אלה האותות מה שיעבור על דברי הימים
ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב מן
הישוב מקום אשר בני אדם שם, כמו המדברות
אשר ישכנו בהם בני ערב היום, ע"כ הרחיק מל-
בות בני האדם המחשבות האלו וחזק האותות
כולם בזכרון המסעות כדי שיראו אותם הדורות
הבאים וידעו האותות הגדולות איך עמדו בני
אדם במקומות האלו ארבעים שנה".

והיינו שמנתה התורה שוב את כל המסעות
כדי שלא יבוא אדם ויכחיש את הנסים.

מחן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל

בוכה, אמר לו היהודי שב"ה יש לו ממון רב,
א"כ למה אתה בוכה? ענהו היהודי: כשאני בא
לכותל המערבי ואני רואה שבית המקדש חרב
ושכינתא בגלותא האיך לא אבכה!?

המשיך מרן ראש הישיבה וסיפר שכשהוא
המשיך לדבר עם אותו יהודי, התברר כי אין
זו הפעם הראשונה שאותו יהודי הגיע לכותל
להתפלל, אלא בכל יום ויום הוא בא ג' פעמים
להתפלל בכותל, ובכל פעם ופעם היה בוכה על
החורבן בדמעות שלישי.

הוסיף מרן ראש ישיבה הגרא"י שכשהוא
עצמו הגיע בפעם הראשונה לכותל, הוא לא
בכה כל כך כמו שבכה אותו יהודי ג' פעמים
ביום...

מעלת התפילה

תפילה – תנאי לזכות לתורה

אמנם, מלבד עצם מעלת התפילה על התורה שהיא בקשה לריבוי כבוד שמים בעולם, הרי היא הכרחית בכדי לזכות לתורה, וללא זה אינו יכול להשיג את חכמת התורה, וכפי שמצינו בגמרא (נדה ע, ב) באנשי אלכסנדריא ששאלו את רבי יהושע בן חנניא: "מה יעשה אדם ויחכם. אמר להן: ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו: הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר (משלי ב, ו) 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה'", והקשתה הגמרא מאי קמ"ל, ופירש"י (שם): "למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי". ותירצה הגמרא שהתחדש שהא בלא הא לא סגי. היינו, שבודאי בלא עמל התורה אי אפשר להגיע לחכמה, אולם גם צריך לזה סייעתא דשמיא גדולה, ואין זה אלא על ידי תפילה, וללא תפילה ובקשת רחמים לא יזכה לחכמה, שהיא תנאי בקניית והשגת החכמה.

ואפשר עוד, שאין זה רק תנאי בעלמא, אלא שבלא תפילה אין מציאות כלל של השגת החכמה, ואף אם יעמול בתורה יומם ולילה, אם לא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו לא יועיל לו מאומה, ולא יוכל לזכות לחכמה. וכן מצינו בדברי הגר"א בביאור דברי הכתוב (משלי א, כח): "אז יקראני ולא אענה ישחרני ולא ימצאנני", כי להשגת קנין בתורה צריכים שני דברים, גם לימוד מתוך יגיעה ועמלות, וגם תפילה להקב"ה לזכות לסייעתא דשמיא, וזהו שנאמר (תהלים קה, ד): "דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד", והיינו כי 'דרשו ה' הוא לימוד התורה מתוך יגיעה וטורח, ו'בקשו פניו' הוא תפילה וכפי שנאמר (דברים ד, כט) "ובקשתם משם את ה' אלוהיכם ומצאתם כי תדרשו בכל לבבך". והיינו כי על האדם להתפלל ולבקש מהקב"ה שיערה עליו סייעתא דשמיא לדרוש את התורה תמיד עד שתכנס בלבבו.

אופן התפילה הראויה – דע לפני מי אתה עומד

תנאי נוסף להשגת מעלת התפילה הוא, ההכרה במלכות ה', והיינו כי קודם שאדם עומד להתפלל, עליו להתבונן ולהכיר ממי הוא עומד לבקש, ולתת את ליבו שהוא עומד לפני מלך מלכי המלכים, ורק לאחר שהגיע לכך בבחינת שיויתי ה' לנגדי תמיד, הוא יכול לזכות לעמוד

יתברך, ורק שקדושתו יתברך יותר כוללת ומקפת. והדבר צריך ביאור, היאך שייך שנדמה את הקדושה שאנחנו צריכים להשיג לעצמנו לקדושתו יתברך שהיא בלתי מושגת ואין סופית כלל. אלא משום שענין הקדושה הוא שכל תכלית חיינו ועמלינו יהיו תמיד מקודשים אך ורק לצורך הכלל, ובזה דומה קצת ענין קדושה זו לקדושת הבורא יתברך, שכפי שכל מעשה הקב"ה בבריאה הוא להיטיב עם הנבראים, כך כל מעשינו צריכים להיות לטובת הכלל בלבד.

הרי שרצון הבורא יתברך הוא רק להיטיב עם הבריאה, ולכן אמר הקב"ה: "נקום נקמת בני ישראל", ונתחייבנו בזה להתדמות להקב"ה ולהיטיב בכל כוחנו לזולתנו, ולהרבות כבוד שמים בעולם.

עיקר התפילה – להרבות כבוד שמים

הוסיף בזה בספר 'הר יראה' (שם) לבאר, שאף עיקר ענין התפילה הוא להרבות כבוד שמים, וכל שאיפת הצדיקים בתפילתם היא לבקש עבור כבוד שמים, שכיון שכל הבריאה נבראה בכדי לפרסם שמו יתברך בעולם, ואם ח"ו מתחלל שם ה' הרי הוא פגיעה בכל הבריאה, לכך גם תפילה צריכה להיות על מנת להרבות כבוד שמים בעולם.

וזהו שתקנו בעשרת ימי תשובה להוסיף ולומר בתפילת העמידה: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים למענך אלוהים חיים", והיינו משום שכל מטרת חיי האדם היא 'למענך' – לעבוד את הקב"ה ולהרבות כבוד שמים, ולכך אנו מתפללים לזכות לחיים, בכדי שלא יתחלל שמו יתברך בגוים כשיראו שעם ה' סובלים ומושפלים מבלי יכולת ה' להצילם. וכן אנו מבקשים בתפילה: "עזרנו אלוהי ישענו על דבר כבוד שמך", והיינו, שעיקר המטרה בנתינת השפע וסיפוק כל צרכי האדם הוא בשביל להרבות כבוד שמים.

והנה, אף תפילה על הצלחה בתורה היא תפילה שיתרבה ויתגדל כבוד שמים, שהרי ריבוי לימוד התורה בעולם מביא לידי ריבוי כבוד ה' בעולם. וכיון שכך, אין לזה גבול ואדם יכול לבקש את כל רצונו, שהרי אדם שחי על פי תורה וכל מעשיו הם לשם שמים, הרי שבקשתו אינה בקשה לצרכיו אלא צרכיו הם היכי תימצא לריבוי כבוד שמים.

"וידבר ה' אל משה לאמר. נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך. וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא וגו' לתת נקמת ה' במדין" (במדבר לא, א-ג).

עיקר רצון הצדיק – להרבות כבוד שמים בעולם

הקב"ה מצווה את משה: "נקום נקמת בני ישראל", אך משה רבינו משנה בדבריו ואומר: "לתת נקמת ה' במדין". ויש לעמוד על דקדוק לשון המקרא, מדוע שינה משה רבינו מדברי הקב"ה!

בספר 'הר יראה' ממורינו הגאון ר' אריה פינקל שליט"א [זצ"ל] (מאמר, 'למענך אלוהים חיים'), הביא בשם המשך חכמה (במדבר שם, ג) לפרש בענין זה, שכל רצון צדיק הוא להרבות כבוד שמים בעולם, וכל חפצו ושאירתו הוא שח"ו לא יהא חילול ה' בעולם. ולכן, אף שהקב"ה עצמו מבכר להעניש את הצדיק בעולם הזה על מנת לתת לו את שכרו הצפון לו לעולם הבא, מכל מקום הצדיק עצמו מבקש לקבל את שכרו בעולם הזה בדווקא, בכדי שלא ייגרם חילול ה' במה שנענש בעולם הזה. מטעם זה, אף שהקב"ה אמר: "נקום נקמת בני ישראל" שינה משה ואמר: "נקמת ה' במדין", שכן, בעוד שהקב"ה בא לנקום את נקמת בני ישראל כי חס עליהם בלבד ולא חשש על החטא שחטאו המדיינים כנגדו, משה רבינו חשש להיפך, רק לחילול שמו יתברך, ולכן אמר משום נקמת ה' במדין.

וכעין זה מצינו בספר שערי יושר (בהקדמה) שביאר את דברי הכתוב (ויקרא יט, ב): "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם", על פי דברי המדרש (ויקרא ר' כד, ט): "קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל 'כי קדוש אני' קדושתו למעלה מקדושתכם", שלכאורה מבואר מכאן שיש קצת דמיון בין הקדושה הנדרשת מאתנו לקדושתו

1 א.ה. כבר מצינו בענין זה במדרש תנחומא (מטות, ג): "הקב"ה אמר: 'נקמת בני ישראל, ומשה אמר: 'נקמת ה'', אלא אמר הקב"ה להם: 'הריני ואתם זיקו [עלבו] שלכם מתבקשים, שגרמו לי להזיק אתכם' אמר משה: 'רבון העולם אם היינו ערלים או עובדי עבודת גילולים או כופרים במצות, לא היו שונאים אותנו ולא רודפין אחרינו, אלא בשביל תורה שנתת לנו, לכך הנקמה שלך הוי - 'לתת נקמת ה' במדין'". והיינו, שכיון שהעומד כנגד ישראל הוא עומד כנגד הקב"ה, לכך שינה משה מדבריו ואמר: "לתת נקמת ה' במדין".

ולהתפלל כדבעי, אך בלא זה אין זו דרך תפילה.

גודל כוח הרגש בתפילה

מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל ייסד, שהשומע דבר ואינו מוסיף בו, הרי זה סימן שלא שמע היטב, ובודאי שחסר הוא בשמיעת עיקר הדברים. לכן אבקש להיות גם כן בכלל 'בעלי השמיעה', ונראה להוסיף בזה עוד שני ענינים שהם מעיקרי התפילה.

הענין האחד, עיקר צורת התפילה הוא על ידי התבוננות ושימת לב, ד'רחמנא ליבא בעי', וכפי שנאמר (ש"א טז, ז): 'כי האדם יראה לעיניו וה' יראה ללבב', וכדברי חז"ל (מנחות פ"ג, מ"א): "אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין אדם את דעתו לשמים" [וכן נפסק בשו"ע (או"ח סי' א, ס"ד): "טוב מעט תחנונים בכוונה, מהרבות בלא כוונה"]. והוא התנאי הראשון בתפילה – להרגיש מה שמבקשים. וחזקה על דברים היוצאים מן הלב, שיפעלו את פעולתם.

ומטעם זה אמרו חז"ל (ב"ק צב, א): "כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה". והיינו שכוין שמרגיש את צער חברו ומשתתף בצערו, ממילא הוא מיטיב להרגיש את הענין שעליו הוא מתפלל, והוא נענה תחילה. ואף שאדם מיטיב להרגיש את צערו שלו מצער חבירו, שהרי אדם קרוב אצל עצמו, מכל מקום ליבי אומר לי שאם אדם מרגיש בצער השני, תפילתו היא בבחינת 'דברים היוצאים מן הלב', והוא קרוב לקב"ה בתפילה זו, וממילא תפילתו מתקבלת, והוא נענה תחילה.

במשך השבוע באו אלי כמה אנשים - מתוך הישיבה ומחוצה לה, כל אחד עם הבעיות שלו, בענייני בריאות, פרנסה, שידוכים, ועוד עניינים קשים מאוד. ולאחר כל זה, הרגשתי שלא באו על מנת לקבל עצות, בשביל כך יש אנשים גדולים ממני. וכן לא באו על מנת לקבל ברכות, שכן יש אנשים צדיקים ממני. אלא הם הגיעו כיון שידעו שיש אדם שאפשר לספר לו את צרותיהם, ולהקל מעט ממכאובם. אולי זה גאווה, אך אנחנו צריכים לזכור כמה חשוב להרגיש את צער השני ולשמוע את המעיק על ליבו, ובודאי כשאנו עומדים להתפלל לפני מלך מלכי המלכים, עלינו להרגיש ולהתבונן בכל בקשותינו, על מנת שירצו לפני אבינו שבשמים.

ביטחון שתפילה אינה שבה ריקם

הענין השני הוא, ביטחון בכוח התפילה. כל הנושא תפילה לה' צריך לייחל ולהאמין שתפילתו נשמעת ונענית, ויש בענין זה שתי מעלות, האחת שהוא משפיע על עצם התפילה, שכוין שמאמין שתפילתו פועלת אזי

הוא מיטיב להתפלל. והשניה שהוא משפיע על כח התפילה, שכוין שמאמין שאין תפילתו חוזרת ריקם, הרי תפילתו מתקבלת.

אוסף ואספר לכם באותו ענין, השבוע התפללתי עבור ענין מסוים, והייתה לי תחושת ביטחון שהתפילה תתקבל, ומחמת זה עצמו הצלחתי להתפלל את תפילה זו באופן מרומם יותר. והיינו, שכשאדם מתבונן ומרגיש עד כמה הוא יכול להשיג בכח תפילתו, והוא בוטח שתתקבל, אזי הוא עומד להתפלל מתוך עמקי הלב, ומטעם זה בלבד, תפילתו עושה רושם ואינה שבה ריקם.

התבוננות בתפילת האבות - הדרך להשגת מעלת התפילה

הדרך להשיג מעלות אלו בתפילה היא בכך שנתבונן בתפילת האבות הקדושים שהם תקנו את התפילות, וכדאיתא בגמרא (ברכות כו, ב): "תפילות אבות תקנום, אברהם תיקן תפלת שחרית, יצחק תיקן תפלת מנחה, ויעקב תיקן תפלת ערבית". וביארה הגמרא (שם) שלומדים שאברהם תיקן תפלת שחרית מדברי הכתוב (בראשית יט, כז): "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", ואין עמידה אלא תפילה. והנה פסוק זה נאמר לגבי תפילת אברהם על סדום, ובענין תפילה זו נאמר (שם יח, כג): "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע", ופירש רש"י (שם) כי מצינו בכמה מקומות לשון 'ויגש', הגשה למלחמה, הגשה לפיוס והגשה לתפילה. ולכל עניני הגשה אלו נכנס אברהם - לדבר קשות, לפיוס ולתפילה. נמצינו למידים מתפילת אברהם, כי גם לשון 'וישכם' וגם לשון 'ויגש' הם לשונות של תפילה.

והנה מצינו לשון 'וישכם' בעקידת יצחק דכתיב (בראשית כב, ג): "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" ובגמרא בפסחים (ד, א) דרשו מכאן שזריזין מקדימים למצוות. והיינו כי לשון 'וישכם' עניינו הוא זריזות, ומעתה אם לשון זה נאמר לענין תפילה, בהכרח שתפילה צריכה זריזות, ושייך בה ענין זה של 'זריזין מקדימים למצוות'. וזריזות זו היינו על עיקר התפילה, שאדם יזרז עצמו לכוין כראוי ולהתפלל כבן המתחטא לפני אביו.

ומשמעות לשון 'ויגש' שנאמר גם לענין תפילה, הוא לשון הכנה, והיינו כי תפילה צריכה הכנה, וללא זה כל התפילה נחסרת, וכפי שמבואר בגמרא (ברכות ל, ב): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים" ואדם שאינו מכין את עצמו לתפילה כדבעי, הרי הוא סתם 'חוטף' את המילים ואין לזה שום משמעות, שהרי כל מהות התפילה היא תחנונים לפני

המקום, כרש העומד בפתח לבקש ולא אמירה בעלמא. ומטעם זה אמרו בגמרא (ברכות ד, ב): "אמר רבי יוחנן בתחילה הוא אומר: 'ה' שפתי תפתח", שכן תפילה זו מלפני הקב"ה שייסעו לכוין בתפילתו היא בגדר הכנה לתפילה.

ואמנם אין צריכים לזה הכנה מרובה אלא די בהתבוננות מועטת ובמחשבה של כמה רגעים, וכשעומד להתפלל ופוסע ג' פסיעות לאחוריו אזי יכול להתבונן ולהכין עצמו לתפילה הראויה. וברור לנו שאדם המזרז עצמו לתפילה ומכין את עצמו קודם התפילה כחסידים הראשונים, בודאי שכל תפילתו תהיה בהרגשה אמיתית ומתוך בטחון שתפילתו נשמעת, ותתקבל.

תפילה צריכה תמיד חיזוק, אדם מתרגל לתפילה מהר מאוד. לכאורה תפילה היא הפעולה הרוחנית שעושים אותה יותר מכל ענין אחר, אולם מאידך על ידה מגיעים לקרבה החשובה ביותר אל הקב"ה, ולכן צריכים תמיד להיזהר שלא 'נתרגל' חלילה לתפילה, ולשם כך אנחנו צריכים ללמוד שוב ושוב, עד כמה כל חיינו תלויים בתפילה.

ובל יחשוב אדם כי רק בן עליה העומד ומתפלל את כל תפילותיו ביום מתוך כוונה גמורה הוא בן המעלה שזוכה להשיג את מעלת התפילה, שהרי כבר שנינו בגמרא (ע"ז ד, א): "ת"ר: 'אל זועם בכל יום' (תהילים ז, יב), וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אחת מחמש ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה, זו היא רגע. ואין כל בריה יכולה לכוין אותה רגע חוץ מבלעם הרשע וכו' שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה וכו' א"ר אלעזר, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: 'עמי, ראו כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים, שאם כעסתי עליכם, לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שריד ופליט' וכו' כמה זעמו, רגע. וכמה רגע וכו' כמימריה". והנה מידה טובה מרובה ממידת פורענות חמש מאות פעמים, ואם בלעם היה יכול ברגע שהקב"ה כועס, לקלל ולכלות עד שלא היה נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, בודאי שלהיפך, אם יש רגע אחד - כמימרא, של תפילה כדת וכדין, בהרגשה הנכונה, מתוך כוונה להרבות כבוד שמים, בודאי שבכוחה להשפיע תועלת עצומה לכלל ולפרט, שהרי מידה טובה מרובה, אולם מכל מקום צריכים שיהיו דברים היוצאים מן הלב.

יעזור ה' שנתחזק תמיד, ונתעורר להתפלל בהכנה הראויה לעומד לפני מלך מלכי המלכים, ויתקבלו כל תפילתנו. אמן.

ועד שמסר מרן זצ"ל בפרשת מטות תשנ"ט

תפקידנו בשעה זו

שיחה שנאמר בארץ ישראל לבחורי ישיבה ע"י
מורנו הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א
מראשי הישיבה

תורה, תפילה, ונתינה

ששינו שם המקום מ'טרשא' ל'מתא מחסיה' -
בתי מחסה מן הצרה.

הרי לנו ברור מללו, שהמגיפה הגיעה מחמת
ביטול תורה, והדרך להינצל ממנה היא על ידי
הקבלה השלמה שלא לבטל תורה ולעמול בה
ללא הפוגה.

להקריב מחלבנו ודמנו

כדי להבין מהי התמורה לה נזכה אם ננהג
כך, נביא עוד קטע מדברי הזוהר לאחר סיפור
אותו מעשה: 'א"ר יהודה לא די להם לצדיקים
שמבטלין את הגזירה, אלא לאחר כן שמברכין
להם, תדע לך שכן הוא כיון שהנשמה אומרת
לגוף מהרי שלש סאים וגו', וכל אותו הענין
ומבטל את הדין, מה כתיב ויאמר שוב אשוב
אליך כעת חיה, הרי ברכה, כיון שרואים אותה
המלאכים שזה לקח עצה לנפשו, מה עושים,
הולכים אצל הרשעים לעיין בדינם ולעשות
בהם משפט, ה"ד ויקומו משם האנשים
וישקיפו על פני סדום למקום הרשעים לעשות
בהם משפט, דאמר רבי יהודה כך דרכו של
צדיק, כיון שרואה שמעינין בדינו אינו מתאחר
לשוב ולהתפלל ולהקריב חלבו ודמו לפני צורו
עד שמסתלקין בעלי הדין ממנו, כיון שאמר
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים
עליו, מה כתיב בנשמה 'וימרה אברהם האלה
אל שרה' בחפזו ובמהירות בלא שום העכבה,
מיד ממהרת הנשמה אצל הגוף להחזירו למוטב
ולבקש במה שיתכפר לו עד שמסתלקין ממנו
בעלי הדין'.

מבואר בדברי הזוהר הקד', שאם חפצים
ישראל שיטלו מהם את מידת הדין, ולזכות
ל'היה ברכה', עליהם להתפלל ולהקריב חלבם
ודמם לפני קונם. והאריכות ממשיכה עד
תחיית המתים, וזוהי הכוונה שאנו אומרים
מידי יום 'על נשמותינו הפקודות לך', שהנשמה
מופקדת בדינו שהגוף יהיה נתון רק לבורא
עולם. ואדם המשקיע עצמו בימי חייו בעמל
התורה, במיוחד בימים אלו כשיש ניסיון עצום

להם לא נעלמה התפילה הנדרשים הם להרהר
בליבם, ואנו צריכים לעצור ולהתחנן לבורא
עולם- שיבטל את הגזירה הנוראה הזאת ויסיר
מעמנו את הפגע והקורונה, ואז נוכל לשוב
לשגרת חיינו כבימים ימימה.

מול המגיפה- תורה

כששואלים מה מוטל עלינו לעשות בימים
אלו נוכח הסכנה המרחפת, אני רוצה להביא
בפניכם מדברי הזוהר הקדוש במדרש הנעלם
(קב): כשהגיע רב אחא לכפר טרשא והיתה שם
מגיפה נוראה, אמרו כל בני העיר שהגיע לכאן
אדם גדול אולי יוכל לסייע לנו, ונלך לשאול
את פיו.

אמרו לו שכבר שבעה ימים שמתים כל
העת אנשים בעיירתם, ונאבדים חיהם, וכל
יום הוא רק מתחזק ולא מתבטל. אמר להם
רב אחא: אין לנו זמן להמתין ולסור לתפילה,
כי נוטים הם למות בכל רגע, וציוה עליהם,
תפרישו ארבעים מחשובי עירכם, ונחלקם
לארבעה כתות כל עשרה בקצה הכפר, ואני
אתפלל עמהם ונאמר 'פיטום הקטורת' שנתן
הקב"ה למשה, וענייני הקרבנות עמהם ונבטל
הגזירה.

ממשיך המדרש ומספר שאכן הם עשו
והלכו לכל ארבעת הזוויות, ופנו לאלו שנטו
למות ואמרו להם: תגידו את ענין הקטורת
שהקב"ה נתן למשה ואהרן בימי המגיפה
וענייני הקרבנות - והמגיפה נעצרה.

ואז ממשיך המדרש ואומר דבר נורא: יצא
קול משמים שאמר שהדין שבשמים אינו תופס
כאן, מפני שכאן יודעים לבטל את הדין, וחלש
ליבו של רב אחא, שמע שאומרים לו כנראה
מן השמים, שאם אתה עושה זאת, אמור להם
שישובו בתשובה כי הם חייבים בדין, ואז הוא
חיזקם.

במה הוא חיזקם? הוא קרא להם ואמר
שהדרך לעצור את המגיפה היא שלא יתבטלו
מן התורה לעולם, ואכן המגיפה נעצרה, עד כדי

הקב"ה מבקש שנתפלל ביהכ"נ שבעירנו
כראוי, אבל אומר גם שישנו מצב שלא ניתן
ללכת לביהכ"נ. המדרש מלמדנו שהמגיפה
הגיעה מחמת ביטול תורה, והדרך להינצל היא
על ידי קבלה לעמול בה ולא לבטלה.

שומע אני עתה בצער, ששוב מגבילים את
מספר המתפללים בביהכ"נ לכדי שני מניינים
בלבד, ואני רוצה לקרוא בפניכם את דברי
הבורא עולם, כפי הנאמר המדרש (שוח"ט,
מזמור ד) על המקרא "רגזו ואל תחטאו",
אומר הקב"ה- "תנא בשם רב אהא בר יעקב,
מקוה ישראל ד', מה המקוה הזה מטהר את
הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל, ומי
ראוי לילך אצל מי, הוי אומר, הטמא צריך לילך
אצל המקוה ולטבול בו. כך אמר הקב"ה, אני
אמיתי כשאתה מתפלל, התפלל שביהכ"נ
שבעירך, האם אתה אינך יכול לילך ביהכ"נ
שבעירך, התפלל בתוך ביתך, ואם אין אתה
יכול לילך להתפלל, התפלל על מטתך, ואם אין
את יכול לדבר, הרהר בלבך, הוא הוא דכתיב,
אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה'.

מבואר בדברי המדרש דבר נורא שאומר לנו
הקב"ה: כשאתה מתפלל, התפלל בביהכ"נ
שבעירך, הקב"ה מבקש שנתפלל בביהכ"נ
שבעירך כראוי, אבל הוא אומר לנו בנוסף,
שישנו מצב שלא ניתן ללכת לביהכ"נ, ואז
הוא מבקש מעתנו שנתפלל בבית, אמנם ישנם
מצבים שגם אין אדם יכול ללכת להתפלל
בכלל מחוץ לביתו, ולו נאמר ' התפלל על
מטתך'. ואם יש גם מצב שאין אתה יכול לדבר
אז "הרהר בלבך", כמאמר המקרא " אמרו
בלבבכם".

לצערנו אנו מצויים במצב הקב"ה הוציא
אותנו מבתי הכנסיות, וחפץ לראות איך נשוב
אליהם לתפילה, באיזה צורה, ועתה שוב חווים
אנו את הגזירה הנוראה שבת הכנסת שהחלו
להתמלא באחרונה, שוב נסגרים בעדנו, ויש
כאלה שאף אינם יכולים לזוז ממיטתם, וגם

שסוגרים את היכלי הישיבות למחצה ולשליש, ולכאורה לא ניתן לעמול בתורה באותה צורה ודרך שהורגלו לה קודם לכן, אך אין זה כך, ניתן לעמול בתורה, ועדיין ניתן להתפלל לבורא עולם שיקל מעלינו זאת.

ההשתלמות במידת הנתינה

נאמר באבות [ה, יט] 'כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע'. ויש להבין וכי בגלל שהוא ניחון בתכונות רעות צריך להיות תלמיד של אותו רשע, הרי ניתן להגיע למידות רעות גם מבלי להיות תלמיד של בלעם. אלא שהחכמה היא שאלו הלומדים מאברהם אבינו יונקים ממנו מידות טובות, וכן להיפך, וכדי לרכוש מידות טובות צריך שיהיה לך 'רב ותלמיד', ויש חכמה שמחיה את בעליה והיא מקור הברכה, ויש להיפך.

וכשמדברים אנו בעומק מידתו של אברהם אבינו, ראוי לצטט את דברי הגמרא בסוטה [י]: 'מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש ברוך הוא בפה, כל עובר ושב כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם'. זהו משום שבמהותו הוא בבחינת 'והיה ברכה' שהשתדל כל ימיו שכולם יברכו את הקב"ה, ולכן הוא מעמיד זאת שהאורחים יאכלו וישתו כדי שיברכו להקב"ה. ממנו למדנו שלא שייך לקיים עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מבלי להיות במציאות אדם שכזה, ולכן הוא נקרא 'והיה ברכה', כי אברהם היה היחיד שכל מציאותו היתה להביא ברכה לעולם, ושורש הברכה נוצרה ע"י שהאכיל הכל באוהליו שהם יאכלו כדי להלל ולברך את הבורא יתברך.

מי שחפץ להגיע לכך חייב לעמוד בניגוד

למידות הקנאה והתאוה והכבוד המעסיקות את האדם באנוכיותו, ומי שעסוק בעצמו אינו יכול לעסוק בברכה, ואז ודאי אינו כולו לד', זהו ההבדל שישנו בעומק העניין בין תלמידיו של אברהם לתלמידיו של בלעם, שעסוקים בעצמם ובכבודם בלבד. וזהו מה שנאמר אצל בלעם 'ויחר אף אלוקים כי הולך הוא', וביאר רש"י 'כי הולך הוא - ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך', מציאותו של בלעם היתה תכונות רעות שרצה להביא לעם ישראל, והקב"ה קבע מהותו של אברהם שיהיה ברכה, ולהיפך הוא בלעם שידע לכוון את הקללה להרע.

ואודיע צערנו לרבים, כשרואים אנשים שכל מהותם הם חיי תורה, ובכל רגע שיש להם פנוי הם לומדים בהארת פנים, הם תלמידיו של אברהם אבינו, ואלו שחלילה עסוקים בעצמם ובאנוכיותם, הם מתלמידיו של בלעם הרשע חלילה. ולכן רק אלו שרוצים להיטיב ולתת, הם מחזיקי העולם, ואלו השמחים בשמחת האחרים, הם הזוכים לברכת ד', המגיעה על ידי העמלות בתורה.

נתבונן נא בדברי רש"י על הגמרא בברכות [לד] שאמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים והיה אומר זה חי וזה מת, וכששאלוהו מנין אתה יודע, אמר, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו ידוע אני שהוא מטורף. וביאר רש"י 'ותחינתו נובעת מליבי אל פי, כל מה שאני חפץ להאריך בתחנונים'. הרי אומר, שאם בתפילה עצמה מרגישים אנו שהקב"ה עמנו, אז ניתן להרגיש זאת בכל לב, וזה נכנס לפה אחרת, ואז ניתן להאריך בתחנונים בלי גבול.

הרי אומר שהבורא עולם אומר לנו, שלמרות שישנם מצבים שלא ניתן ללכת לבית הכנסת, ואם לא נתחזק לא הכל יכול להמשיך, וזה שנתנו לנו בחזרה את בתי הכנסת לתקופת מה, הוא כדי לראות אם עמדנו בניסיון, ואם ידענו שאם אי אפשר הכל, לפחות נתפוס מה שניתן בשלימות, ולכן החזיר אותנו לבית

הכנסת שנדע איך להתפלל בכוונה וברצון, ולהרגיש שהתפילה מתקבלת ושגורה בפינו, ולהרגיש שהיא באה מהלב אל הפה, ואז הפה מתחיל ומתחנן יותר ויותר ואינו מתעייף, וזהו רק כשהאדם אינו מתעסק בצרכיו ולא אנוכי. ומה שצריכים אנו ללמוד מהחכמה של אברהם אבינו שהוא התכוון כל ימיו לקיים המקרא 'והיה ברכה', לתת ולתת לאחרים, בכל האופנים והצדדים, ולדעת שלא הוא נותן אלא הכל מאתו יתברך, ובוודאי שיש לו שמחה עצומה מכך.

ומי שיבין זאת, לא שייך אצלו קנאה תאוה וכבוד, ואז יזכה להמשך דברי המשנה באבות שם 'מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו, אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר להנחיל אהבי יש, ואצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר ואתה אלקים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בכך'. אין עושר גדול לאדם שמתענג כאשר רואה שלאחר לצידו לא חסר, ומי שמתענג בכך שלא חסר לשני, הוא חש גן עדן בעוה"ז ואינו צריך עוה"ב, ועליו נאמר שכבר נוחל גן עדן בעוה"ז, ודבר זה יכול לקרות רק כאשר כל מציאותו של האדם היא נתינה והשפעה בבחינת והיה ברכה, ואז נוחלין לעוה"ב שהוא במהותו דבר רוחני.

אך לעומת זאת, מי שנמצא בביהמ"ד של בלעם, שאין לו את השאיפה להיטיב, אלא חותר לקלל ונמצא במצב של מתאוה לקלל, למרות שהקב"ה ממאן שיעשה זאת, הוא סובל גם בחייו שיורדין לבאר שחת.

נזכה בחסדי השי"ת שנוכל ליהנות מעמל התורה, ונזכה לגאולה שלמה כפי שמסיים הזוהר שנגיע למועד, שזוהי הגאולה השלמה בבניין ירושלים ותחיית המתים בב"א.

(נמסר בקו 'קול מבי מדרשא',

הביא לדפוס: יהודה יעקובי.)

to fulfill our oath.

From the words 'זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', Chazal also derive that Moshe Rabbeinu's *nevuah* was fundamentally different from that of other *nevi'im*, as the other *nevi'im* prophesied with the words 'כֹּה אָמַר ה', while he also prophesied with the words 'זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'.

Why is the Torah alluding to the uniqueness of Moshe Rabbeinu's *nevuah* specifically here? Perhaps it's related to the idea of the power of *dibbur*.

It's brought down from the Rama MiPano that all of our *neshamos* are rooted in the *neshamah* of Adam Harishon. Each person's portion of that *neshamah* derives from a different part of Adam's body — his mouth, his head, his hands, his feet, and so on — and they were all damaged by Adam's *cheit* of eating from the Eitz Hadaas, which affected his entire body. One place remained unaffected: his windpipe, which has no part in eating. Moshe Rabbeinu, who didn't eat or drink when he was on Har Sinai, had the Shechinah speaking from his throat, and he represents the windpipe, which is rooted in the part of Adam Harishon that didn't sin. Accordingly, we see that when a person does not damage his *koach hadibbur*, he can reach the level of clarity of Moshe Rabbeinu's *nevuah*, that of 'זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'.

Catalyst for Action

The *passuk* tells us that a person must fulfill whatever comes out of his mouth: כָּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה. The Gemara (*Nedarim* 8) teaches:

מִיֵּן שֶׁנִּשְׁבַּעֵין לְקִיִּים אֶת הַמְצוּה, שֶׁנֶּאֱמַר נִשְׁבַּעְתִּי וְאִקְיִימָהּ לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקָה. וְהֵלֵא מוֹשֶׁבֶע עוֹמֵד מֵהָרַי סִינֵי הוּא, אֵלֵא הָא קַמִּי"ל, דְּשָׂרִי לִיֵּה לֵאִינִישׁ לְזוֹרֵי נַפְשִׁיהּ.

This Gemara is saying that although we vowed at Har Sinai to fulfill the mitzvot, a person is nevertheless permitted to swear to fulfill a mitzvah, in order to spur himself to actually do it. This is puzzling, for if the oath has no validity (since the person is obligated regardless), how does it spur the person to fulfill it?

The Steipler explains that when a person utters something with his *koach hadibbur*, the matter takes on a new reality and gravity. This is especially true because often, a person finds reasons and excuses why he's not really obligated to do something, in which case the oath at Har Sinai doesn't seem binding to him. In such instances, his new oath imbues him with the sense of obligation to fulfill his commitment.

The following story is a humorous aside, just to bring out the point: Two Israeli brothers were not religious, and one of them became a *baal teshuvah* and tried to convince his brother to follow him. He invited his brother for Shabbos, and the brother came once, and a second time, but the third time he was invited he said, "No, I'm afraid to come, because I'm not planning to keep Shabbos, and I know that if I keep Shabbos for a third time it's already an oath, a *chazakah*, and I'm not ready for that."

The story continues that the mother of the two was very worried that her second son might become religious as well, so someone told her to check her *mezuzot*, maybe there's something wrong....

The Potency of a Pure Mouth

In any event, we see that when a person utters an oath, it causes him to act more responsibly. R' Chaim Vital sees this idea in the *passuk*: כָּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה, adding that the words נְעֻשָׂה וְנִשְׁמָע אֲדָם and נְעֻשָׂה אֲדָם mean that a person's every utterance creates a *malach*: if it's a good *dibbur*, a word of Torah or of a mitzvah, it creates a good *malach*, and if it's a bad *dibbur*, such as of *lashon hara*, it creates a bad *malach*. But either way — כָּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה, every word you say has an impact, there's no pareve *dibbur*. He interprets the words: וְנִשְׁמָרֶת מִכֹּל דְּבַר רָע to mean, וְנִשְׁמָרֶת מִכֹּל דְּבַר רָע.

R' Elchanan, in *Kovetz Shiurim* (*Kesubos* 62, os 208) cites the Gemara's account regarding a person who was waiting on Erev Yom Kippur for someone to come, and he said, "Oh, maybe he's not here." That person indeed passed away as a result of those words. We know that the blessings and curses of a tzaddik are fulfilled, says R' Elchanan, in keeping with the concept of יַעֲשֶׂה יְרָאִי, but in this case it was not the person's will that the other person should die, so why was he taken from this world? It must be, he answers, that the words of a holy mouth naturally have an impact, even without the person having a conscious intention, as the *passuk* says: וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִי וּבְצֵל יָדֵי כְּסִיתִיךָ לְנֹטֵעַ שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ. Just as an ax or sword will break something even if it swipes at it accidentally, a person's *dibbur* has a powerful impact. If, however, he defiles his mouth with forbidden words, he weakens his *koach hadibbur*, like a knife that became rusty and can no longer cut.

That's the powerful message of יַעֲשֶׂה מִפִּי יַעֲשֶׂה, and this applies from the *mitzvot* all the way down to every individual. When a person says a good word, it has a positive impact, and when he says a bad word it has a negative impact.

From the coronavirus experience we have certainly learned how something can grow exponentially and cause damage. If that is true of something negative, then *kal v'chomer* for a *middah tovah*, which is always stronger. A good word — whether in Torah, or just in speaking to another person — has an impact, and adds up quickly to other good words.

I'll conclude with a beautiful idea that I heard from Moreinu Hagaon R' Nachman Levovitz *shlita* in connection to R' Elchanan's insight of how powerful a person's *koach hadibbur* can be if he did not damage it. He repeated the following *vort* from the Klausenberger Rebbe: Chazal were amazed that it was possible for Moshe Rabbeinu to see the whole Eretz Yisrael, but what amazed them was how he was able to see the parts that were not in front of him, even the parts that were behind him or to his right or left. The Klausenberger Rebbe noted that it seems amazing even that Moshe Rabbeinu could see what was directly in front of him, as no person can see 200 kilometers into the distance! He answered that this is actually not a question at all, because a person's ability to see can go very far if he did not damage his eyes. What R' Elchanan said about the *koach hadibbur* applies to his other senses, hearing and seeing, as well.

But this *parashah* is discussing the *koach hadibbur* specifically: כָּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה. Specifically during the days of Bein Hametzarim, when there's a tremendous yearning for the Ribbono Shel Olam, for Moshiach, and for the Beis Hamikdash, we should be *zocheh* — through our *koach hatefillah* and *koach hadibbur* when it's not rusty — to the *geulah sheleimah*.